

Opis źródła:

Kronika polska (*Kronika i czyny książąt czyli władców polskich, Cronica et gesta ducum sive principum Polonorum*) pióra Anonima zwanego Gallem, jedno z najważniejszych źródeł do dziejów jedenastowiecznej Polski. Jej autor, mnich tworzący na dworze Bolesława III Krzywoustego w drugiej dekadzie XII wieku, był tym, który uporządkował tradycję dynastyczną Piastów i nadał jej formę narracji historycznej. Dzieło składa się z trzech ksiąg, z których ostatnia pozostała niedokończona. W przypadku pierwszej mamy do czynienia z opowieścią o odleglejszej przeszłości, to jest o dziejach Polski i dynastii piastowskiej do momentu narodzin zleceniodawcy (1086 r.). Jest to swego rodzaju pochwała rodu panującego ze szczególnym uwzględnieniem Bolesława I Chrobrego, który w narracji figuruje jako faktyczny twórca potęgi państwa i wzór do naśladowania dla swojego imiennika. Księga druga mówi o młodości Krzywoustego, zaś trzecia – o jego czynach w wieku dojrzałym.

Miejsce wydania:

Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, tłum. R. Grodecki, oprac. M. Plezia, wyd. 5, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1982 (seria: *Biblioteka Narodowa Seria 1*, nr 59).

Anonim tzw. Gall, *Cronica et gesta Ducum sive Principum Poloniorum*, wyd. K. Maleczyński, [w:] Kraków 1952 (seria: *Monumenta Poloniae Historica: Nova Series*, t. 2).

Miejsce przechowywania:

Kodeks Zamoyskich (*Kodeks zamojski*): Biblioteka Narodowa, sygn. BOZ cim. 28

Tekst:

Pieśń o śmierci Bolesława [Chrobrego] w przekładzie J. Birkenmajera^[1]

Ludzie wszelkiej płci i wieku!

Wszystkie stany, spieszcie!

Pogrzeb króla Bolesława w bólu dziś obaczcie!

Nad wielkiego męża zgonem ze mną w płacz uderzcie!

Biadaż nam, o Bolesławie! Gdzież twa sława wielka?

Gdzie twe męstwo? Kędy blask twój? Kędy moc twa wszelka?

Jeno łyzy ma dziś po tobie Polska-rodzicielka!

Podźwignijcie mnie mdlejącą, pany-towarzysze
Wojownicy, niech współczucie z waszych ust posłyszę!
Żem dziś wdowa, żem samotna – spójrzcie, ach, przybysze!

Jakaż boleść, jaka żalność wśród księży Kościoła!
Wodze w smutku odrętwieli, pochylili czoła.
I kapłany, i dworzany – każdy „biada” woła.

Wy, panowie, co nosicie łańcuch, znak rycerzy,
Coście dzień po dniu chadzali w królewskiej odzieży,
Wraz wołajcie: „Biada wszystkim! Wszędy ból się szerzy!”

Wy, matrony, swe korony rzućcie niepotrzebne!
W kąć schowajcie stroje cenne, złociste i srebrne,
W suknie strójcie się włosienne, żalosne i zgrzebne!

Przecz odchodzisz od nas, ojcze Bolesławie? ...Gorze!
Przecz mężowi tak wielkiemu śmierć zesłałeś, Boże?
Przecz nie dałeś i nam wszystkim umrzeć w jednej porze?

Cała ziemia opuszczona, wdowa swego króla,
Jako pusty dom bezpański, w którym wicher hula,
Pada, siania się w żałobie, ani się utula.

Wszyscy ze mną czcicie pogrzeb męża tej zacności:
Bogacz, nędzarz, ksiądz czy rycerz, i wy, kmiecie prości,
Czy kto rodem jest z słowiańskich, czy z łacińskich włości!

Czytelniku, niech ma prośba nie będzie daremną:

I ty wzrusz się i łzę wylej, choćby potajemną!

Bo nieludzki byłbyś wielce, byś nie płakał ze mną!

Słowniczek pojęć:

Księżęta Kościoła – w ówczesnym rozumieniu – dostojnicy kościelni (biskupi, opaci i inni wyżsi duchowni). Dziś określenie to odnosi się głównie do kardynałów.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy)

1. Korzystając z wiedzy faktograficznej określ, do wydarzeń z jakiego roku odnosi się pieśń?
2. Jak w świetle przytoczonego tekstu przejawiała się lojalność poddanych wobec władcy?
3. Czy miłość do władcy w postrzeganiu autora była zależna od przynależności społecznej? Wskaż odpowiedni fragment.

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto

1. Wskaż zwrotkę, której treść świadczy o tym, że moment śmierci Bolesława I Chrobrego około sto lat później postrzegano jako początek kryzysu państwa i jego zubożenia.
2. Czy w tekście znajdują się nawiązania do osoby małżonki Bolesława I Chrobrego?
3. Wskaż fragment, który pokazuje, że intencją autora było utrwalenie pamięci o pierwszym królu Polski w czasach mu współczesnych
4. Czy padające w tekście określenie „ojciec Bolesław” może być rozumiane na więcej niż jeden sposób?

Wskazówki:

Bolesław I Chrobry zmarł w 1025 roku – do tego momentu w dziejach Polski odnosi się Pieśń. To, że był on postrzegany w kategoriach początku kryzysu przejawia się w użyciu metafory porzucenia przez matrony bogatych szat i przywdzianiu prostych, pokutnych strojów („W kąś schowajcie stroje cenne, złociste i srebrne, W suknie strójcie się włosienne, żalosne i zgrzebne!”). W ostatniej strofie autor Pieśni zwrócił się do odbiorcy z wezwaniem do pielęgnowania pamięci o Bolesławie.

Miłość i lojalność względem władcy były obowiązkiem wszystkich jego poddanych, niezależnie od stanu społecznego („Bogacz, nędzarz, ksiądz czy rycerz, i wy kmiecie prości”), zaś żałoba po zmarłym monarsze została tu ukazana jako forma wypełniania tego obowiązku.

Mianem „wdowy” po Bolesławie określono tu nie jego nieznaną z imienia małżonkę, a Polskę. Z kolei nazwanie pierwszego króla „ojcem” może odnosić się zarówno do tego, że w *Kronice* został on przedstawiony jako protoplasta dynastii (a zatem „ojciec”, to jest przodek Bolesława II Krzywoustego, czyli patrona Anonima), ale także dobry władca będący ojcem dla swoich poddanych.

Literatura pomocnicza:

Kürbis B., *Dziejopisarstwo polskie do połowy XV wieku. Dążenia poznawcze i poglądy*, [w:] eadem, *Na progach historii. Prace wybrane*, Poznań 1994, s. 17–36.

Plezia M., *Wstęp*, [w:] *Kronika polska*, s. III-LXXXIII.

Wiszewski P., *Domus Boleslai. W poszukiwaniu tradycji dynastycznej Piastów (do około 1138 roku)*, Wrocław 2008.

Najważniejsze cezury:

1025 rok – śmierć Bolesława I Chrobrego. 1113-1117 – umowny czas powstania *Kroniki polskiej*.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Arkadiusz Siwko

---

[1] *Najstarsza poezja polsko-łacińska*, oprac. M. Plezia, Wrocław 1952 (seria: *Biblioteka Narodowa Seria I*, nr 141), s. 7-9; Anonim tzw. Gall, *Kronika polska*, s. 36-38.